

ers were necessarily present no matter what ideological camp they belonged to. Representatives of pro-Ukrainian and pro-Russian forces, soldiers of the Soviet Army in the Second World War and UIA warriors, Ukrainian diasporas all over the world – Shevchenko's image has always been present in their symbolism. The events of the Revolution of Dignity and the Russian-Ukrainian War were not exceptional: Shevchenko's various images are necessarily present as symbols of the Ukrainian position. Instead, if you look at the opposite side of the conflict – separatist republics – there is neither Shevchenko nor any other Ukrainian attributes, instead a tendency toward Soviet and Russian symbols is observed. It proves once again the anti-Ukrainian nature of these formations and the stratifying of strange ideology.

Key words: code, symbol, archetype, marker, Shevchenko's image, visualization, Ukrainian identity.

УДК 821.161.2'04:2-36 Т.Шевченко

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ДОМІНАНТИ ДУХОВНОСТІ У "ЖИТТІ ФЕОДОСІЯ ПЕЧЕРСЬКОГО" НЕСТОРА ТА ПОЕМИ "ПЕРЕБЕНДЯ" ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Т. Сивець, асп.

Інститут філології КНУ ім. Тараса Шевченка
tatyanasivec@gmail.com

Зроблено спробу компаративного аналізу прототипових концептуальних схем ДУХОВНОСТІ як знакового феномену для формування естетичної платформи українського середньовіччя та романтизму. В основу аналізу покладено агіографічну літературну традицію (на прикладі твору Нестора) та петербурзький період творчості Тараса Шевченка (на прикладі поеми "Перебендя"). Порівняльний аспект застосовано з метою виокремлення спільних концептуальних засад у репрезентації образу та творчості духовного медіатора з позицій морально-етичних настанов.

Ключові слова: когнітивна процедура, концептуальний аналіз, прототиповий підхід, морально-етичний ідеал, життє, поема.

Постановка проблеми і її зв'язок із важливими науковими завданнями. Специфіка історії української літератури полягає у поліфункціональності застосування художніх прийомів та методів до з'ясування унікальності конкретного художнього тексту. Однак історизм часто потребує повторного переосмислення важливих подій, а отже – актуалізації пріоритетних світоглядних позицій та морально-етичних цінностей в історіософсь-

кому ключі. Необхідність пошуку спільних тем та ідей в історико-культурних епохах породжує комплексне уявлення про суттєву наукову проблему і взаємовиключає водночас характерні особливості на концептуальному та художньо-стилістичному рівнях. Так, романтичний ідеал 20–30 років XIX ст. в українській літературі містить ряд схожих компонентів із середньовічним уявленням про морально-етичний ідеал, реалізований у концепті СВЯТІСТЬ. Агіографічна літературна традиція IX–XII ст. поступово формувала концепцію духовної особистості, головним завданням якої було досягнення досконалості через аскетизм, і як результат – отримання Божественної благодаті. Така особистість часто вирізнялась нетиповою суспільною поведінкою, що згодом в ієрархії духовного подвижництва буде означуватися як "юродивий". Через майже півтисячі років образ юродивого активно досліджуватимуть українські романтики. Але тепер девіантна поведінка пояснюватиметься глибокою медитативною орієнтованістю національного співця, місією якого визначатиметься ретрансляція божественних ідеалів у історичних звитягах визначних постатей.

Аналіз останніх досліджень. Вивчення творчості Тараса Шевченка представлено широким діапазоном виокремлених концептів: ЗЛЮ (Г. Грабович, О. Забужко, Л. Плющ, В. Пахаренко), УКРАЇНА (В. Остапчук, Є. Боева), ПРАВДА (Н. Єщенко), БОЖЕВІЛЛЯ (Г. Левченко), ВОЛЯ (Л. Фатєєва), ДОЛЯ (В. Калашник), СВОБОДА (О. Поцюрко, А. Шкрабалюк), ВІЙНА (А. Марчук), особливу увагу також приділяли концептам історіософії (О. Некрач), концепції творчої особистості (І. Ярошевич), образу духовного проповідника (Є. Лебідь), морально-етичним цінностям у світоглядній спадщині (О. Кучерявенко) та формуванню духовної держави (О. Сліпушко, А. Шаповалова). Дослідження біблійних жанрів і концептів належить І. Даниленко, О. Щербаковій. Питанням своєрідності киеворуської філософії та її духовних домінант займалися А. Замалеєв, О. Александров, О. Творогов, В. Горський, Д. Лихачев, В. Адріанова-Перетц, П. Білоус, В. Яременко, Л. Задорожна.

Постановка завдання та мети. Наукове дослідження творчого здобутку Т. Шевченка, на наш погляд, потребує компара-

тивних студій щодо висвітлення концептуальних доміант у світоглядній парадигмі визначного українського письменника та представників книжної літературної традиції українського Середньовіччя. Християнські погляди Т. Шевченка – це та складова творчості, яка не може бути репрезентована всебічно без порівняння із художніми зразками найбільш теоцентрично зорієнтованого письменства – оригінальної літератури Київської Русі. Отже, концепція духовної особистості Шевченка, втілена в образі Перебенді, видається нам близькою до побутування християнських ідей про моральний ідеал святості в агіографії, зокрема "Житті Феодосія Печерського" Нестора.

Виклад основного матеріалу. За визначенням Л. І. Белехової, прототиповий підхід до визначенням концептів у образній тканині тексту орієнтовано на виявлення центральних, найкращих зразків концептів, під які підводяться сутності царин джерела чи мети цілої низки словесних образів [1, 172]. Побудова прототипової концептуальної схеми передбачає застосування концептуального аналізу ряду образів, що об'єднуються загальним концептуальним референтом, тобто образів, в яких царина мети структурована одним і тим самим концептом [1, 171]. В основу прототипового підходу покладено когнітивну процедуру узагальнення. Оскільки серцевину святості у середньовічному світогляді становив життєвий моральний ідеал, то метафоричне осмислення концепту СВЯТІСТЬ як основного складника концепції духовної особистості здійснювалось у термінах концепту ЖИТТЯ.

Аналіз життєвого шляху Феодосія Печерського побудований на різних категоріальних концептуальних схемах: 1) базова орієнтаційна метафора – СВЯТІСТЬ є ДОСЯГНЕННЯМ ЦАРСТВА НЕБЕСНОГО; 2) базова екзистенційна метафора – СВЯТІСТЬ є ЖИТТЯ У БОЗІ; 3) базова онтологічна метафора СВЯТІСТЬ є ШЛЯХ З ПЕРЕШКОДАМИ; 4) базова орієнтаційна метафора – СВЯТІСТЬ є ОДНИМ З НАПРЯМКІВ ШЛЯХУ; 5) базова структурна метафора – СВЯТІСТЬ є ПОДОРОЖ; 6) концептуальна метонімія ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ (частина) є СВЯТІСТЮ (ціле). У цьому випадку не завадить підкреслити, що життєвий шлях дійсно із середньовічних світоглядних позицій визнається лише частиною земного перебування душі у тілі, а найкраще продовження життя чекає у вічності, у Царстві Небеснім.

Щоб з'ясувати можливу кількість концептуальних схем, вміщених у концептуальній моделі СВЯТОСТІ, звернемось до прототипового підходу визначення ключових концептів на прикладі "Життя Феодосія Печерського":

ПРАЦЯ

"...и воду нося и дръва из лѣса на своєю плещю, будя же по вся ноши въ славословлении божи. И братии же на опочители суще, блаженный же възьмъ раздѣленное жито и кождо часть измълъ и поставляше на своім мѣстѣ" [3, с. 330].

ПІСТ

"По вся же дньи святыхъ мясопуць святый отецъ нашъ Феодосий отхожаше въ святую свою пещеру, идеже и чьстное тѣло его положено бысть. Ту же затворяшеса единъ до врьбныя недѣля, и въ пятькъ тоя недѣля, въгодъ вечерняя, прихожаше къ братии и, ставъ въ дверьхъ църквьныхъ, учаашевся и утѣшая, подвига ради и пощенияихъ" [3, с. 334].

ДОБРО

"Къ сему же блаженому нѣколи приведоша разбойники съвязаны, ихъ же бѣша яли въ единомъ селѣ монастырьскѣ, хотяща красти. Блаженный же, видѣвъ я съвязаны и въ такой скърби суца, съжалиси зѣло и, просльзивься, повелѣ раздрѣшити я и дати же тѣмъ ѣсти и пити. И тако паки тѣхъ учаше мьного, еже никого же прѣобидѣти и никому же зьла сѣтворити. Подасть же тѣмъ от имѣния довольное, еже на потрѣбу, и тако тѣхъ съ мирьмъ отпусти, славяща бога, якоже оттолѣ тѣмъ умилитися и никому же зьла сѣтворити, нъ своими дѣлы довольномъ быти" [3, с. 355].

ОБМЕЖЕННЯ СНУ=БАДЬОРІСТЬ

"Имѣяше же обучай сиць великий отецъ нашъ Феодосий, якоже по вся ноши обиходити ему келих мниховы въсѣ, хотя увѣдѣти кождо ихъ како житие. Егда бо услышааше кого молитву творяща, ти тьгда, ставъ, прославяше о немъ бога, егда же паки кого слышааше бесѣдующа дѣвали или три есь шедьшеса въ купѣ, то же ту, ударив своєю рукою въ двѣри ти, тако отхожаше, назнаменавъ тѣмъ свой приходъ" [3, с. 336].

МОЛИТВА

"Блаженный же о сихъ всѣхъ по вся ноши бесъ на пребываше, моля бога съ плачьмъ и часто къ земли колѣнѣ прекланяя, якоже и многа шьды слышаша църквьнии строителе, вьнегда бо годъ будяше за утрьному пѣнию и онѣмъ хотящемъ благословление взяти отъ него" [3, с. 350].

ВІРА

"и разбогатѣвъ благодаттю божию и оградивъся вѣрою и упованіемъ, исполнивъ же ся духа святаго, начать подвизатися вселити мѣсто то".

ЗНАННЯ/МУДРІСТЬ

"И вскорѣ извѣче вся граматикия, и якоже всѣмъ чудится о премудрости и разумѣ дѣтища и о скорѣмъ его учении" [3, с. 332].

ЧУДО

"Се бо въ единъ от дний приде келарькъ сему блаженому глаголя, яко въ сий днь не имамъ, что прѣдъложити на ядь, се бо ни сварити чьто имамъ. Глагола тому блаженный: "Иди, потърпи мало, моля бога, не клятиъ попечеться нами. Аще ли же, то даси варивъше пшеницу, ти ту, съмять съ медьмъ, прѣдъставиши на тряпезѣ братии, даѣдятъ. Обаче же надѣюся на бога, иже въ пустыни людми не покоривыимъ хлѣбъ небесный одѣжди и источник растѣли. Тъ и на медь нъ съмошь нѣсть пищу подати". То слышавъ келар отиде. И блаженный моляше бога о сихъ. И се прѣже реченый онъ боляринъ, богу ему възложышу на умъ, се бо напълнивъ три возы брашна: хлѣбъ, и сыръ, и рыбъ, сочиво же и пышено, еще же и медь, и то посла къ блаженому въ манастыръ" [3, с. 360].

БИТВА

"Сий убо отецъ нашъ Феодосій святыи побѣдоносць показася въ пещерѣ на злыя духы" [3, с. 322].

СТРАЖДАННЯ

"...и отъ ярости же и гнѣва мати его имъши ѡ за власы, и повръже ѡ на земли, и своима ногама пѣхашети ѡ, и страньяны же много коривъши, възвратися въ домъ свой, яко нѣкоего зъло дѣя вѣдущи съвязана" [3, с. 310].

КРАСА ТІЛЕСНА/ДУХОВНА

1. "бъше бо и тѣлѣмъ благъ и крѣпкъ и съ поспѣшьствьмъ всѣмъ служаше, и воду нося и дрѣва из лѣса на своєю плещю";
2. "Преподобный же отецъ нашъ, иже поистинѣ земельный ангель и небесный челвѣкъ" [3, с. 330].

ВМИРАННЯ/НАРОДЖЕННЯ

(таїнство прийняття монашества)

"Таче благослови ѡ старьць и повелѣ великому Никону острѣци ѡ, прозвутеру тому суццо и чѣрноризьцо искусьну, иже и поимъ блаженаго Феодосіа и по обучаю святыихъ отецъ остригы и облече ѡ въ мнишьскую одежу" [3, с. 318].

ЛЮБОВ ДО БОГА
"Растый убо тѣльмъ и душею влекомъ на любовьъ божию, и хожаше по вся дньи въ църквь божию, послушая божьствныхъ книгъ съ всемъ вѣниманиемъ" [3, с. 308].
САМОТНІСТЬ
("екзистенція духовного сирітства", підвищена схильність до самоконцентрації) "Еще же и къ дѣтмъ играющимъ не приближашеся, яко же обучай есть унымъ, нъ и гнушашеся играмъ ихъ" [3, с. 308].
МОРАЛЬНІСТЬ
1. "Тѣгда же блаженный отецъ нашъ Феодосій поставленъ бысть превзутерьмъ повелѣниемъ преподобнаго Антонія и бѣ по вся дньи божьствную службу съвършаясь всякимъ смѣреніемъ, бяше бо кроткъ нравмъ, и тихъ съ мысльмъ, и простъ уммъ, и духовныя всея мудрости испльненъ" [3, с. 331]. 2. "Отць же нашъ Феодосій смѣренмъ съ мысльмъ и послушаніемъ вся преспѣвааше, трудмъ и подвижаніемъ и дѣльмъ телеснымимъ" [3, с. 331].
ГАРТУВАННЯ ТІЛА/ДУХУ
"Другоици же, оваду сушу многу и комаромъ, вѣнощи излѣзь надъ пещеру и, обнаживъ тѣло свое до пояса, сядяше, прядый вълну на сьплетение копытцемъ и псалтырь же Давыдов упоя. Отъ множества же овада и комара все тѣло его покръвено будяше, и ядуху плѣть его о немъ, пиюще крвь его" [3, с. 330].
ТВОРЧІСТЬ
"Посланія до князя Ізяслава", "Слово про віру латинську і варязьку" (твори Феодосія) [3].

Романтичний ідеал у творчості Т. Шевченка тісно переплітається із середньовічним феноменом "екзистенції духовного сирітства". Він передбачав вияв найвищого рівня індивідуальності, який прямо залежав від морально-етичних чеснот, духовного осягнення сущого і самотності, вимушеної втечі від довтолишньої дійсності. Поява ідеальної особистості у літературі Київської Русі була зумовлена теоцентричним світоглядом, необхідністю існування вищого морального авторитету серед людей, тому концепт СВЯТОСТІ зайняв закономірну позицію в ментальному просторі українського Середньовіччя. Витворюючи образ Перебенді, письменник не раз зауважує на його високих духов-

них ідеалах та здібностях, пояснює, що така людина покликана служити людям та Богові через творчість. Проте для Шевченка головним завданням було ідеалізувати не самого Перебендю, а історичне минуле. Тому концепція духовної особистості в романтичному витворенні письменником цінна настільки, наскільки її історична свідомість здатна зберегти і передати народові довготривалі шукання правди. І якщо проявом творчості Феодосія Печерського були проповіді із вмістом коментарів та настанов щодо загальнолюдських християнських цінностей, то тип мислення Перебенді підкреслено історичний, національний. Нагадаємо, що значення слова "перебендя" – це "той, хто весело розповідає", загалом, той, хто має особливий дар слова. Його інакшість виділяє і Т. Шевченко – "старий та химерний".

Однак така характеристика народного співця корелює у письменника з концептом МУДРІСТЬ, яка дана Богом. Як і талановитий киеворуський проповідник, Перебендя вирізняється з натовпу такими ознаками: 1) він співає те, що вважає за потрібне для наявного оточення (розуміє необхідність сказаного для молоді (співає *"Гриця та веснянку..."*, чоловіків у шинку – *"Сербина, Шинкарку..."*, одружених – *"Про тополю, лиху долю..."*); 2) під час виконання у нього на очах виступають сльози, що є показовим моментом духовного очищення;

Заспіває, засміється, а на сльози зверне ... ("Перебендя")

3) його життя "супроводжується темрявою", актуалізуючи тим самим концепт ДУХОВНОГО ПРОЗРІННЯ (очі сліпі, а бачить він серцем). Очевидно, мова йде про особливий дар – прозорливість. Як свідчить киеворуська книжність, його удостоювались тільки окремі святі, котрі віддано служили Богові, всіляко обмежуючи себе від земних спокус. Таким даром був наділений і Феодосій Печерський; 4) наодинці він часто розмовляє з Богом (припускаємо, що таким чином Т. Шевченко надає ваги концепту МОЛИТВА, а духовна практика аскетизму – зрозуміла поведінка для "інакшої" особистості, це необхідний час самозаглибитися, зосередитися, долучитися до трансцендентного світу ідей, піднятися над буденністю і не почуватися себе зайвою частиною в земному універсумі).

Його на сім світі ніхто не приймає... ("Перебендя")

Концепція духовної особистості у Т. Шевченка невід'ємна від уявлень про концепцію творчої особистості. Як і життя Феодосія Печерського, образ старого кобзаря також розкривається завдяки таким концептуальним схемам: 1) базова орієнтаційна метафора – ТВОРЧИСТЬ є ДОСЯГНЕННЯМ СВОБОДИ; 2) базова екзистенційна метафора – ТВОРЧИСТЬ є ШЛЯХ УСАМІТНЕННЯ; 3) базова онтологічна метафора ТВОРЧИСТЬ є ЖИТТЯ З ПАМ'ЯТТЮ ПРО МИНУЛЕ; 4) базова орієнтаційна метафора – ТВОРЧИСТЬ є ОДНИМ ІЗ НАПРЯМКІВ ШЛЯХУ; 5) базова структурна метафора – ТВОРЧИСТЬ є ПОДОРОЖ; 6) концептуальна метонімія ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ (частина) є ТВОРЧИСТЮ (ціле).

Як зазначає Т. Дроздова, "етична стадія у Шевченка характеризується концептуалізацією морального ідеалу [2, 35]. Письменник послідовно вибудовував етичний ідеал, спираючись на основи християнської етики, проте з урахуванням бажаної національної самоідентифікації. Тому у приядерній зоні концептуального простору творчості Тараса Шевченка перебувають концепти СВОБОДИ, ПРАВДИ, СПРАВЕДЛИВОСТІ, МИЛОСЕРДЯ, УКРАЇНИ, ВОЛІ, БРАТОЛЮБІЯ. Натомість, Г. Іваночко та І. Шемелинець вбачають у його творчій спадщині лише тріаду концептів, що складають фундаментальні основи світорозуміння: БОГ – ПРАВДА – УКРАЇНА [4, 61].

Висновки та перспективи досліджень. Контекст історичної доби виявляє найсильніший вплив на світовідчуття будь-якої особистості, а особливо на митця, що найвразливіше сприймає дійсність. Життєві орієнтири моралі часто визначають етико-естетичну специфіку творчості. Християнські принципи у випадку Феодосія Печерського і Т. Шевченка стали базовими для осмислення історичного буття. Відзначимо, що для обох творців української літератури було першорядним зобразити весь потенціал духовної особистості, і якщо книжна традиція Середньовіччя обрала концептуальною домінантою СВЯТИСТЬ, то 20–30 роки ХІХ ст. ознаменувалися пошуком ідеалів минулого та тенденцією зображення національного співця, для якого духовність полягала, у першу чергу, у свободі ТВОРЧОСТІ, уславленні героїчного минулого. Враховуючи прототиповий концеп-

туальний підхід до аналізу творів Феодосія Печерського і Тараса Шевченка, ми помітили спільний концептуальний референт – ДУХОВНІСТЬ, а концептуальні схеми його репрезентації мають суміжний характер. Така спільність концептів у ментальному вираженні життєвої позиції руського книжника та образу Перебенді простежується в таких домінантах: МОЛИТВА → ЗНАННЯ/МУДРІСТЬ → ВІРА → БИТВА → СТРАЖДАННЯ → ЛЮБОВ ДО БОГА → САМОТНІСТЬ → ТВОРЧІСТЬ → МОРАЛЬНІСТЬ. Також не можна відкидати той факт, що історизм мислення Т. Шевченка актуалізує ряд проблем онтологічного порядку. А вони детермінуються етико-естетичними настановами, що мають надтемпоральний характер, і центр модусу буття в різних історико-літературних епохах допускає сплетення концептуальних шарів, особливо коли йдеться про історіософське намагання оцінити те, що є, з погляду того, що заслужили в аспекті історичної ваги подій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белехова Л. І. Словесний поетичний образ в історико-типологічній перспективі: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі американської поезії) : монографія / Л. І. Белехова. – Херсон : Айлант, 2002. – 368 с.
2. Дроздова Т. О. Моральний ідеал у творчості Т. Г. Шевченка / Т. О. Дроздова // Вісн. Черкас. у-ту. Сер. "Філософія". – 2011. – Вип. 200. – С. 34–38.
3. Житие Феодосия Печерского / Памятники литературы Древней Руси. Начало русской литературы. XI – начало XII века. – М., 1978. – С. 305–391.
4. Іваночко Г. Духовність, віра, самозречення Тараса Шевченка – основи відродження української нації / Г. Іваночко, І. Шемелинець // Молодь і ринок. – 2016. – № 10. – С. 60–64.
5. Перебендя // Тарас Шевченко. Зібрання творів : у 6 т. – К., 2003. – Т. 1: Поезія 1837-1847. – С. 110–112.

REFERENCES

1. Byelyekhova, L.I. (2002). *Slovesnyy poetychnyy obraz v istoryko-typolohichnyy perspektyvi: lnhvokohnityvnyy aspekt (na materialy amerykans'koyi poeziyi)*. [Verbal poetic image in the historical-typological perspective: the linguistic and cognitive aspect (based on the material of American poetry)]. Kherson: Aylant [in Ukrainian].
2. Drozdova, T. O. (2011). Moral'nyy ideal u tvorchosti T. H. Shevchenka [Moral ideal in the works of Taras Shevchenko]. *Visnyk Cherkas'koho universytetu – Bulletin of Cherkasy University*.(Vol. 200), (p. 34–38) [in Ukrainian].

3. Zhytye Feodosyya Pecherskoho [Life of Theodosius Pechersky]. (1978). Pamyatnyky lyteratury Drevney Rusy. *Nachalo russkoy lyteratury. XI – nachalo XII veka – Memorials of literature of Ancient Rus. The beginning of Russian literature. XI – the beginning of the XII century.* Moskow [in Old Slavic].

4. Ivanochko, H., Shemelynets', I. (2016). Dukhovnist', vira, samozrechennya Tarasa Shevchenka – osnovy vidrodzhennya ukrayins'koyi natsiyi [Spirituality, faith, self-denial of Taras Shevchenko – the basis for the revival of the Ukrainian nation]. *Molod' irynok – Youth and Market, 10*, 60-64 [in Ukrainian].

5. Shevchenko, T. (2003). *Zibrannya tvoriv: U 6 t. – Collected works.* (Vols. 1-6). Kyiv [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 20.09.18

T. Syvets, Postgraduate
The Institute of Philology
Taras Shevchenko National University of Kyiv

CONCEPTUAL DOMINANTS OF SPIRITUALITY IN THE "LIFE OF FAODOSIYPECHERSKIY" OF NESTOR AND THE POEM "PEREBENDYA" OF TARAS SHEVCHENKO

The Christian views of Taras Shevchenko are a part of creativity that can not be represented comprehensively without comparing with artistic patterns of the most theocentric-oriented literature – the original literature of Kievan Rus. Consequently, the concept of the spiritual personality of Taras Shevchenko, embodied in the form of "Perebendya", seems to us close to the existence of Christian ideas about the moral ideal of holiness in hagiography, in particular, "The Life of Theodosius of the Pechersk" of Nestor.

The construction of a prototype conceptual scheme involves the use of conceptual analysis of a number of images, united by a general conceptual referent, that is, images in which the king of purpose is structured by the same concept.

The Christian principles in the case of Theodosius of Pechersk and Taras Shevchenko became the basis for understanding the historical existence. We should note that both the founders of Ukrainian literature was paramount to portray the full potential of a spiritual person, and if the literary tradition of the Middle Ages chosen conceptual dominant Holiness, the 20-30 years of the XIXth century witnessed the search for the ideal image of the past and the trend of national singer for whom spirituality was, first queue, in the freedom of the CREATIVITY, glorifying the heroic past. Given prototype conceptual approach to the analysis of works of Theodosius of the Pechersk and Shevchenko, we noticed a common conceptual referent – spiritual and conceptual representation scheme have its adjacent character. Such a community of concepts in the mental expression of the vital position of the Russian scribe and the image of Perebendya is observed in the following dominant: PRAYER → KNOWLEDGE / WELLNESS → FAITH → BATTLE → SPOUSE → LOVE TO GOD → SELF LIFE → CREATIVITY → MORALITY.

Keywords: cognitive procedure, conceptual analysis, prototype approach, moral-ethical ideal, poem.